

W. van den Bor, *Eiland op drift. De sociale organisatie van een kleine Caribische samenleving: St. Eustatius* (Wageningen: Landbouwhogeschool, dissertatie 1979, 436 blz.).

De auteur geeft in dit boek een grotendeels op eigen veldwerk gebaseerde sociografie van het Bovenwindse eiland St. Eustatius als uitgangspunt voor een analyse van de sociaal-economische situatie en structuur aldaar, welke op zich weer het materiaal levert voor 'richtlijnen en beleidsdoelen voor een eilandelijke ontwikkelingsstrategie' (368-386). Men zal moeilijk kunnen ontkennen dat aan een dergelijke strategie behoefte bestaat, want de leefsituatie van de ruim 1200 Statianen op hun verloren en vergeten Caribische rots is verre van opwekkend. De velerlei gegevens die Van den Bor daarover aandraagt doen hem weliswaar het begrip 'culture of poverty' als een onwenselijke en gevaarlijke verklaring afwijzen, maar ze kunnen niet de reële aanwezigheid van materiële en sociale armoede doen ontkennen. De auteur verkiest echter een beschrijvend onderzoek, dat het ontstaan van het heden verklaart en tevens de werking van de sociale organisatie op zo'n manier verduidelijkt, dat ook de mogelijkheden voor verandering onderkend worden.

Een beoordeling van aard en kwaliteit van het verrichte sociologisch onderzoek behoort niet tot de competentie van een historicus. Die kan zich hoogstens als een eenvoudig lekebroeder verbazen over in het onderhavige vakgebied kennelijk aanvaardbaar geoordeelde verschijnselen, hier kortelijks aan te duiden met de termen expliciteren, theoretiseren, modelleren, paradigmatiseren. Verschijnselen die, te zamen met een angliciserend vakjargon de lezer (althans van dit sociologisch werk) ras doen belanden in de ijle hoogten van een abstraherende taal- en begripshantering waar 'intrigerende rhetorische vragen' (148) normaal zijn en even helder als de zin: 'Hoewel de gezondheidssituatie in weinig opzicht veel te wensen overlaat, kan niet gesproken worden van een noodsituatie, gezien de plannen voor de bouw van een nieuw gezondheidscentrum' (147). Tot de voor een aan man en paard gewend geraakte historicus verbazingwekkende voortbrengselen van een dergelijke uitdrukingswijze behoort stellig ook 'Mr. X', de politieke patroon van het (halve) eiland wiens handel en wandel inclusief zijn hebben en hou(w)en ons tot in de kleine lettertjes worden verhaald, maar wiens identiteit desondanks in die objectiverende vorm wordt gehuld, onder soevereine minachting van jaarboeken, staatsalmanakken en encyclopedieën.

Bekomen van zijn verbazing zal de historicus echter langzamerhand gevoelens van waardering bij zich voelen opkomen. De auteur heeft voor hem immers ook enkele prettige verrassingen in zijn werk verpakt. Van den Bor heeft het zich niet gemakkelijk gemaakt, maar zijn veldwerk en daarop gebaseerde beschrijving van het hedendaagse St. Eustatius doelbewust een historisch kader gegeven. Bij gebrek aan toegankelijke archiefgegevens en voorstudies is zijn eerste hoofdstuk over de geschiedenis van St. Eustatius weliswaar algemeen van aard en dus weinig opzienbarend, maar de gedachte dat de sociaal-economische situatie op het eiland en de sociaal-psychische instelling van de eilandbewoners verklaard moeten worden uit het verleden lijkt me juist, evenals zijn analyses daarvan. De combinatie van sociologie en geschiedenis brengt analyses van het heden voort die kennis van en inzicht in de Statiaanse maatschappij verrijken. De uitvoerige aandacht die de auteur bij zijn sociografie juist ook aan het recente verleden van het eiland wijdt, de plaatsing ervan in een wijder Caribisch perspectief en gebeuren, maken zijn boek tot een belangwekkende bron voor de twintigste-eeuwse geschiedenis van dit, naar eerlijkheidshalve moet worden erkend, ook door de historici, verwaarloosde eiland.

G.J. Schutte

A.F. Manning, ed., *Erfgoed van Nederland. Wat ons bleef uit een roerig verleden* (Amsterdam/Brussel: The Reader's Digest, 1979, 428 blz., f85,-, ISBN90 6407033 4) en A.F. Manning en M. de Vroede, ed., *58 miljoen Nederlanders. Kaleidoscoop van de vaderlandse geschiedenis* (Amsterdam: Amsterdam Boek BV, 1977, [1980] 420 blz., f77,50, ISBN 90 274 9459 2).

Op het eerste gezicht zijn deze twee boeken heel verschillend van opzet. *Erfgoed van Nederland* geeft een min of meer chronologisch verhaal van de Nederlandse geschiedenis verdeeld in negen tijdvakken van de prehistorie tot heden; *58 miljoen Nederlanders* bevat vijftien opstellen over bepaalde aspecten van de Nederlandse samenleving in het verleden, waarbij binnen elk wel een chronologische indeling te bespeuren is, verder is het een bijproduct van een televisieserie die enkele jaren geleden vertoond werd. Toch lijkt het me verantwoord de twee boeken in één recensie te bespreken, omdat ze zo duidelijk een gemeenschappelijk kenmerk vertonen, dat de laatste tijd in meer historische publikaties die voor een groot publiek bestemd zijn voorkomt, namelijk de overheersende rol van de illustraties. De Time-Life boeken over allerlei onderwerpen boden de Nederlandse uitgevers een voorbeeld, men kan het verschijnsel ook waarnemen in het boek van G.Th. Lemmens en A.F. Manning, *Op zoek naar het alledaagse vaderland* van 1975. Het is zeer duidelijk in de drie delen van de *Winkler Prins geschiedenis der Nederlanden* van 1977 en is ook al doorgedrongen tot de eerbiedwaardige delen van de nieuwe *AGN*. Soms krijg je de indruk dat het niet meer de bedoeling is dit soort boeken te lezen, het grote zware formaat nodigt er vaak niet toe uit, maar ook als dit wel het geval is, vormen de illustraties toch een essentieel onderdeel van de informatie die de lezer krijgt. Daarom zou er in dit soort boeken duidelijker vermeld moeten worden wie er voor het plaatwerk verantwoordelijk is; doorgaans zijn dat niet de auteurs die als verantwoordelijk voor hun eigen bijdragen in de inhoudsopgave en op het titelblad staan. Bij de *Winkler Prins geschiedenis der Nederlanden* heb ik kunnen zien hoe dergelijke illustraties tot stand komen. Een uitermate deskundige bureau-redactie was daar best bereid met wensen en aanwijzingen van de diverse auteurs rekening te houden, de praktijk was toch dat het eigenlijke werk en de definitieve selectie buiten de auteurs en de redacteurs om gingen. De redacteurs konden hun goedkeuring onthouden aan bepaalde plaatjes, maar in de praktijk kwam dat toch weinig voor. Zo zal het ook gegaan zijn bij de beide hier genoemde boeken, bij *58 miljoen Nederlanders* kon men met volle handen putten uit het vele beeldmateriaal dat bijeen gebracht was voor de televisieserie en daar staat op de eerste bladzijde een indrukwekkend aantal namen van mensen die daarmee van doen hebben gehad. Bij *Erfgoed van Nederland* wordt alleen als verantwoordelijk genoemd 'The Reader's Digest', die zich verder in anonimiteit hult. Slechts uit de illustratieverantwoording in kleine lettertjes achterin kan men bijvoorbeeld opmaken dat meer dan de helft van de kleurenfoto's in het boek, met name de soms schitterende stadsgezichten en afbeeldingen van gebouwen te danken zijn aan E. de Haas te Haarlem. Wie geselecteerd hebben, blijkt niet.

Daarom wil ik het in de rest van deze recensie liever over de tekst hebben. Al lijkt die soms wat weggedrukt te worden, toch is die niet gering van omvang. In *Erfgoed van Nederland* zal die al gauw een 300.000 à 400.000 woorden tellen, waarbij wel een groot aantal namen genoemd wordt: hoofdredacteur Manning, de speciale medewerkers professor P.W. Klein, drs. A.H. Paape, dr. R.L. Schuurmsma en drs. P.R.A. van Iddekinge en dan tenslotte nog een hele ceel van auteurs die een of meer artikelen hebben bijgedragen, maar wie nu precies wat geschreven hebben word je niet gewaar. Misschien was dat ook moeilijk te doen. De eisen van de lay-out van dit boek zullen zo stringent geweest zijn, dat waar-